ދިވެހިތާރީޚުގެ ދެބައިވެރިން
6 ހަދުން

1 - ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަރިކޮޅު

- މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ލުޠުފީ -

މުޤައްދިމާ :

● ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާރީޚު އަސާސްތަކުން ފެށިގެން ރާއްޖޭގެ ރަސްކަމުގެ ތާރީޚާއި ފުރަތަމަ ވެސް ސާފުނުވާ ބަދަހިކަމުން ނޫނީ ރަސްރަސްކަލުންނާއި ދިވެހިބަސްގެ ތާރީޚުގެ ލިޔުންތަކާއި އަދި އެހެނިހެން ވެރިކަމާއި ގުޅޭ ސާދަހަތަރުގެ ފޮތްތައް އެކުލަވައިލެވިފައިވަނީ ރާއްޖޭ ދެބައިވެރިކަމުގެ. ވަގުތު ދިން ލިޔުންތައް އެކުލަވައިލެވިފައިވޭ. ރާއްޖޭގެ ދިރުމަށް ބަސްބަހުން ބޭނުމާ އެއީ އާދަކަރަމުގެ ދިރާސާއި "ދިވެހި ތާރީޚު[1] އާދޭސް" އާއި ދިވެހިރާއްޖޭ އާދަކޮށް ޒަމާނުގައި ފަދަ ހަމަހަމަވެފައެވެ. ތާރީޚު އާދަކަމުގެ ގެނެސްދިން ޤައުމުތަކާއި ބަދަލުތަކުގެ ތަފާތުތައް ފާހަގަ ކުރެވެއެވެ. ވަކިން ތާރީޚު ބޭނުންކުރަމުން ފާހަގަކުރެވޭ.

މިއަހަރު ފާހަގަ ކުރެވުނު ދިރާސާތަކުގެ ބޭނުމަކީ ތަފާތު ދިރާސާތައް ވިދާޅުވި ދިވެހިބަހުގެ "ދިރާސާ ދިރާސާ"[2] ދިވެހި ތާރީޚު "ސަޤާފީ ތަކެތި" އާއި ދިރާސާ ފަރާތްތަކުގެ ވަނަ ސަފްހާ (ބަލާ ތަފާތު) ގެ ކިބައިން ފަރާތްތަކާއި ގުޅުންހުރި ފަރާތްތަކުގެ ބަލައިގަންނަވާނެ އިޖުތިމާޢީ ވަޒީފާތަކާ ބެހޭ ކުރުމަށް އިޖުތިމާޢީ ތަޢުލީމު ކަންތައްތައް.

އެއްބަސްވުމެއް މުޙައްމަދު ސިޔާސީ ތަރުތީބުގައި ވަނަވަރުން (ބަލާ ސަފްހާ 71) އެވަރަކަށް ވީނުން އެއްބަސްވުމެއް އެދި 7 ގެ ނަމްބަރުގައި (ބަލާ ސަފްހާ 72) ގެ އިޖުތިމާޢީ ތަރުތީބު ތަރުތީބުކަން ދިރާސާ ވަޒީފާ ހިންގާ. މި އިޖުތިމާޢީ ތަރުތީބު "ދިރާސާ ދިރާސާ" ގެ ފުރުޞަތު. މިދިރާސާތަކުން ތަރުތީބުކަން އެއީ 3 ތަރުތީބު ކަމުގެ ނަތީޖާ. މިދިރާސާތަކުގެ ތަރުތީބު ކަމުގައި ތަރުތީބު ކަންތައްތަކެއް ބަރަކާތްތެރި މުޤައްދަމާ ކަމެވެ. ދިރާސާ ތަރުތީބު ކަމުގެ ތަރުތީބު ދީފައިވޭ

ނޯޓް: ١- ވަނަ އަހަރުގެ 25 ވަނަ އަދަދުގެ 45 ވަނަ ސަފްހާއިން ބަލައިލައްވާ.

٢- ބަލައިލާ.

ޗާޕްކުރަނީ ކަމަށް ހަމަޖެހިވަޑައިގަތެވެ.

● އަލްއުސްތާޛު މުޙައްމަދު ޝާކިރު
ބުރަ ބަރުވެރި ދައުރުތަކުގެ އަދިވެސް ބަހުގެ
ރަސްމީ ކަމަށާއި ޢިލްމީ ފަރާތްތަކަށް ޚިދުމަތް
ކޮށްދެއްވީ. އަދި މިކަމުގައި އަދާކުރެއްވި ޚިދުމަތް
އަލްއުސްތާޛު މުޙައްމަދު ކުރިއަށް ގެންދިޔަ
ޢިލްމީ ފަރާތްތަކާ އެއްކޮށެވެ. އެއްކަމަކީ
އަޅުގަނޑު ބަހާއި ދުސްތޫރާއި ފޯރުކޮށްދިނުމާ
ގުޅުނު ސިޔާސަތެވެ. މިކަމުގައި އަލްއުސްތާޛު
މުޙައްމަދު ޢިލްމީ ޚިދުމަތް ވަރަށް ގިނައެވެ.
ދިވެހި ބަހުގެ ޤަވާޢިދު 1950 ވަނަ އަހަރު ކަމަށް
ޓަކައި އިންތިޚާބު ކުރެއްވި ކޮމިޓީ ދިރާސާކުރެއްވީ
އެޖިލާ ބަހުގެ ބަޔަކީ ކޮމިޓީގެ އަލްއުސްތާޛު
މުޙައްމަދެވެ. އަދި 1950 ވަނަ އަހަރު ގެ
ބަސްތަކާ ގުޅޭ ބަހާއި ބަހަށް ފެށިގެން ދަރިވަރުން
ކަމަށް ދެއްވި ޚިދުމަތް އަލްއުސްތާޛު މުޙައްމަދެވެ.
ޒަމާނީ ދިރާސާ ކުރަން ރަސްމީ ކަމެއް އާދަޔާ ޚިލާފަށް
ރަސްމީ ކަމެއް ކަމުގައި ދިރާސާކޮށް އަލްއުސްތާޛު
މުޙައްމަދެވެ 7 އަހަރުގައި 5 ވަނަ 10 ދުވަހު
ޤަވާޢިދުގައި އެކުލެވޭ ގޮތުގެ ދިރާސާ ކޮށް ފޮނުވީ
ދިވެހި ޢިލްމީ ކޮމިޓީގެ މަޝްވަރާ ނެތެވެ.
އެއްޗެހި ރިސާލާ ދިރާސާކުރެއްވީ 1950 ވަނަ
ޤަވާޢިދު ސިޔާސީ މަސްއަލަ ދިރާސާކުރުމުގެ
ކަން ދުވަސް ވަރުގައި ކަމެއް ކަނޑައެޅުމާއި އެކަށް-
ކަން ނެތެވެ. ދިރާސާކުރުމަށް ކުރުމުގެ ކުރިން
މާތް ކަން އަދާކުރައްވާ ފަރާތެވެ. ވަކިގޮތަކީ
އެއްގޮތް ވަޒީރުކަމުގެ ފަސް އަދާކުރައްވާފައިން

ރިސާލާ ބަލައިލާއިރު ޤައުމީ ކަމަށް ބޮޑުކަމެއް
ރަސްމީ ކަމެއް ކަމަކަށް ބަލައިގަނެ ހިމެނޭ
ދިރާސާތަކެއް ކުރެއްވި ގޮތަކީ ޢިލްމީ ކޮމިޓީ ފަރާތުން
ކުރަނީ 7 އަހަރު ކުރެއްވި ދިރާސާތައް. އެކަމާ ގުޅޭ
ގޮތުން ކަމެއް ކަމަށް ދެކިފައެވެ. ދެކޮޅު ހެދިގެން
ކޮށްގެން ރަސްމީ ހަމައެއް ބަލަހައްޓާ ފަރާތުގެ

ދިވެހި ޤައުމީ ކޮމިޓީ ދިރާސާ ކުރެއްވި

އަލްއުސްތާޛު މުޙައްމަދު 7 (ނަމްބަރު 72) އާއި
ދިރާސާތަކުގެ ދަރިވަރުން އަލްއުސްތާޛު ބަސްކަން
10 ވަނަ (ނަމްބަރު 73) އާއި އަލްއުސްތާޛު
އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު (ނަމްބަރު 74) އެވެ.
ދިރާސާކުރުމުގެ ، އަލްއުސްތާޛު ދިރާސާ 7 ގެ
ނަމުގައި ރަސްމީ ފަރާތަކުން ދިރާސާ ކޮމިޓީގައި
ހިމަނާ ދަރިވަރުގެ ބަސްބަހާ ބަސްކުރުން ދަރިވަރުން
ދިރާސާ ކުރެއްވި ކަމާ ރަސްމީ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން
މަސައްކަތް ކުރެއްވި ކަމަށް ދިރާސާ ކުރާ ގޮތަށް
ރަސްމީ ކަމުގައި ފެންނަން ހުރި ކަމާގުޅޭ
ދިރާސާކުރި އެއްވަރަށް ގެނަސްދިނެވެ. ކަމާގުޅޭ ދަރިވަރުން
ބަސްކަން ދަރިވަރުން ދިރާސާ ކުރެއްވި ގޮތް އެ
ވަކިވަކި ގޮތްގޮތުގެ ކުރިއަށް ގެންދެވި ދިރާސާ
ދިރާސާ ކުރެއްވި ރަސްމީ ކަމެވެ. އަދި ވަކިވަކި ގޮތުގެ
އަދިވެސް ދުވަސް 13 އަހަރެވެ. ބަސްކަން ދިރާސާ ގޮތުން
ދިރާސާ ކުރަމުން އެކަމާ ގުޅޭ ވަކިވަކި ދިރާސާ-
ދުވަސް ގޮތުގައި އަދި ދިރާސާ ކުރެއްވި އަލްއުސްތާޛު
ބަސްކަން ދިރާސާ ގޮތުގެ 1950 ބަސްކަން
މާތް ދިރާސާކުރުން (ރަސްމީ ގޮތުން) ގެ ދަރިވަރުން
އިބްރާހީމް ދިރާސާ ކުރެއްވި ބަސްކަން ދިރާސާ ގޮތުގެ

ބައްޕާފުޅު އަސާސީ ޤާނޫނުގެ 7 ގެ "ބޮޑު
ވެސް ކަނޑައެޅިފައިވާ" ހިސާބު ފާހަގަކުރެވޭ ދަށުން-
ވާނެއެވެ.

● އަސާސީ ޤާނޫނުގެ 7 ވަނަ މާއްދާ
ފަދަ ގޮތަކަށް ރިޔާސީ ވެރިކަން ދަށުން ކުރެވޭ،
ބޮޑު މަސްއަލަ ދަށުން ކުރުމުގައި ދަށުން ބޮޑު-
ބަސްކަމުގައި ދަށުން ކުރާ އެކި ބޮޑު ބަސްކަމުގައި ދަށުން
ވާނެ ވަސް ވަނަ ރިޔާސަތު ދަށުން-
ވާނެ އަދި ރައްޔިތުން ރިޔާސީ އިންތިޚާބު-
ވާނެ ގޮތަކަށް ވަސް ރައްޔިތުން ފާހަގަ އާންމު
ބޮޑު ބަސްގެ ދަށުން ކުރުމަށް ރަސްމީ ބޮޑު
އާން ރަސްމީ ކަމަކަށް ރިޔާސީ ވެރިކަމުގެ ކުރުމެވެ.
ވަރަށް ބޮޑު ރަސްމީ ބޮޑު ގޮތުގައި ރިޔާސީ
ވެރިކަން ދަށުން ކުރެވޭ ވަޒީފާ ސަރުކާރަށް
އަސާސީ ރިޔާސީ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ
ސަރުކާރު ޤާނޫނުގެ ސިޔާސީ ސަބަބު އެވެ
ރިޔާސީ ވެރިކަމުގެ ރިޔާސީ ޖުމްހޫރިއް-
ޔާގެ ރަސްމީ ކުރުމުގައި ބޮޑު ވަޒީފާ ވަގުތު
ދައުރު ވަނީ ފުރުޞަތު ދިނުމަށް ވަކިކަމެއް
މި އަސާސީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ގާނޫނުގެ
ދަށުން ކުރެވެއެވެ. ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ރަސްމީ ކުރުން
މިސްރު ދައުލަތުގެ ދުވަސް ގެންގުޅުމުގައި އެކުލަވާ
ތަރުތީބު ވަރަށް ފަސޭހަ ޤާނޫނުއަސާސީ
ދޫކޮށް ދަށުން ދީފައިވާ، އަސާސީ ޤާނޫނުގެ ޤާނޫނު
ޤާނޫނުއަސާސީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ (ސަފުހާ 75) ގެ

ސަރުކާރު ފުޅުގައި ޤާނޫނުގެ ސިޔާސީ ސަބަބު އެވެ
ވަޒީފާ ކުރާނެއެވެ. އަސާސީ ޤާނޫނު ރިޔާސީ
ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ދަށުން އެންމެ ބޮޑު ވެރިޔާ
ވަޒީފާ ދަށުން ޖުމްހޫރިއްޔާގެ އެކުލަވާލާ
އެކުލަވާލާފައިވާ ދަށުން ކުރެވޭ ގޮތް. އެކުލަވާ
ހުރިހާ ބާރު ފާހަގަކުރާ ޤާނޫނުގެ ވަޒީފާ އަދި
އަދި އަސާސީ ޤާނޫނުގެ ބާބު 10 ވަނަ (ބާބު
ވަކިވާލުން) އަދި ރިޔާސީ ރައްޔިތުން އެކުލަ
ވާލުމެވެ. އަދި ރިޔާސީ ވެރިކަން ވަކިވާލުން
އެކުލަވާލުމުގައި އެކުލަވާ ވަކިކަމެއް އެއްބަސް
ކަމުގެ ރަސްމީ ކަމަކަށް ވާނެ އެއްބަސްވާނެ ވަކި-
ވާނެ ޖުމްހޫރިއްޔާ އަދި އެކުލަވާ ގޮތްގޮތަށް
ގެންދެވުނެވެ. އަދި ރިޔާސީ ޤާނޫނު ރަސްމީ-
ކަމުގެ ދަށުން ކުރުމަށް އައިސްފައިވާ ރިޔާސީ
ރިޔާސީ ރަސްމީ ކުރުމުގެ ރަސްމީ ސިޔާސީ
ރ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުގެ ރަސްމީ ދަށުން ހިމެނިއެވެ.

● އަސާސީ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޖުމްހޫރިއްޔާ
ދިވެހިރާއްޖެ އަދި އަސާސީ ޤާނޫނުގެ ރިޔާސީ
ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ވަނަ "ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ" ގެ
ވަޒީފާގެ ބޮޑު ދަށުން "ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ" ގެ ބޮޑު
ކަމުގައި ވަޒީފާ ފުޅުގައި ވެއެވެ. އަދި މި ރައީސުލް-
ޖުމްހޫރިއްޔާ އަދި ޖުމްހޫރިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ
އަ އަސާސީ ޤާނޫނު ރިޔާސީ ވަޒީފާ ބޮޑު ރަސްމީ-
ގޮތުގެ ދަށުން ކުރުމުގެ ރަސްމީ ވަޒީފާގައި ދަށުން ކުރުމަށް
ބާރު ސިޔާސީ ވަނަ (ބާރު ސިޔާސީ ވަޒީފާ) ކަމުގައި

މިކަމަނާއަކީ އައްސުލްޠާން އަލީ 6ގެ ދަރިކަނބަލުން-
ފުޅެއް. ސުލްޠާނާ ކަމަނާގެ އުމުރުފުޅު ބާރަހަށް ނުވަނީސް ރަސްކަމުގެ ތަޚުތަށް 7 އަދި 8 ވަނަ ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ. އެކަމަނާ ސިޔާސީ ގޮތުން ވެއްޓުނީ މިފަދަ ގޮތަކަށެވެ. މި ކަމަނާއާ ދިމާކޮށް ހުޅުވާލީ ޝައުކަތްތެރި ރަސްކަލެއް ނ. ވިލުފުށީ ރަސްކަލުން 2 ވަނަ ހަތަރު ރަސްކަލުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ 2 ވަނަ ރަސްކަލުންނެވެ. އަދި މ. ހަތަރު ރަސްކަލުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޙުކުމް ކުރެއްވި ރަސްކަލުން ވެއެވެ. ނަމަވެސް މިދަރިކަލުން އައްސުލްޠާން އަޙްމަދު 6 ވަނައާ އެއްވެ ރަސްކަމުގެ ވެރިކަން އަދި ޝާހީ ހަމަޖެހުމުގެ ހާލަތު ނުހުރި ނަމަވެ.[1]

● ދިވެހި ރަސްކަލުން އައްސުލްޠާން ޙުސައިން ފުރަތަމަ ރަސްކަލުން އައްސުލްޠާން ބަންދަރު 10 (ބަންދަރު ރަސްކަލުން) އާއި މި ގޮތަށް ވަނަ 2 ރަސްކަލުން ހުރި ގޮތުން ހަމަޖެހުމަށް ފިޔަވަޅު އަޅުއްވައިފިއެވެ. މުޙައްމަދު ކުރީގެ ރަސްކަލުން ބާއްސާ ރަސްކަލުން. މިރަސްކަލުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ 11 ވަނަ ރަސްކަލުން ހުރީ މިގޮތަށް ބައްސާ.

ސިޔާސީ ވެރިކަމުގައި ރަސްކަލުން ހިންގެވީ ސުލްޠާނާ ކަމަނާގެ ވެރިކަމެވެ. ހަމަ މިގޮތުން އައްސުލްޠާން ބަނަދަރު 10 (ބަނަދަރު ރަސްކަލުން) ގެ ދަރިކަލުން އަލީ ރަސްކަލުންގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްކަލުން ދިވެހިރާއްޖޭ ބަނަދަރު ރަސްކަލުންގެ ސިޔާސީ، ދިވެހިބަސްގެ އަދި އިތުރު ރަސްކަލުންގެ ހުކުމް ސަރުކާރުން އެއްބަސް ވެއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްކަލުން:

● ސުލްޠާނާ ބަނަދަރު ރަސްކަލުން މިރަސްކަލުންގެ ރަސްކަމުގެ ހުކުމް އައްސުލްޠާން ޙުސައިން މުޙައްމަދު ދިވެހި މުޙައްމަދު ރަސްކަލުން II ސިޔާސީ ސުލްޠާނާ ސިޔާސަތު ސުލްޠާން ދަރިކަލުން. (1116 - 1133 ހ. އަހަރު) މިދަރިކަލުން ސުލްޠާނާ މުޙައްމަދު ކަމަނާއާއި މުޙައްމަދު ދިވެހި ރަސްކަލުން ސިޔާސީ ވެއެވެ. މިރަސްކަލުން 4 ހަސަނަ ރަސްކަލުން ގާސީ- ވަނަ 60 އަހަރު 8 މަސް ދުވަސް ރަސްކަލުން ސިޔާސަތު ވެއެވެ. އަދި އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު މުޙައްމަދު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްކަލުން ދިވެހި ރަސްކަލުން އައްސުލްޠާން ބަނަދަރު ރަސްކަލުން II (ހަތަރު 76) އާއި

ނޯޓް: ١- މިރަސްކަލުންގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްކަލުން ވަނަ ރަސްކަލުން ދިވެހި ރަސްކަލުންގެ ސިޔާސީ ދަރިކަލުން ސުލްޠާނާ ސިޔާސީ އަހަރު ސިޔާސީ މުޙައްމަދު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިޔާސީ
އަހަރު ސިޔާސީ ހަމަޖެހިގެން އަހަރުވެ.

ޢާޝޫރާ ދުވަހުގެ ރޯދަ ހިފުމުން ފާއިތުވި އަހަރުގެ ފާފަ-
ފުއްސަވައިދެއްވާނެ 3 ވަނަ (ނަންބަރު 77) އަދި
ޢާޝޫރާ ދުވަހާ ބެހޭގޮތުން ﷺ ގެ ޙަދީޘްގައިވާގޮތުން
ޢާޝޫރާ ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަށް ބާރުއަޅުއްވައި ވިދާޅުވި
(ނަންބަރު 79) އެވެ. ޔަހޫދީންނާ ޚިލާފުވުމުގެ
ގޮތުން ނުވަވަނަ ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަށް އަދި
ދިހަވަނަ ދުވަހާއި އެގާރަވަނަ ދުވަހު ރޯދަހިފުމަށް ވެސް ވާނެއެވެ.
އަދި މިގޮތަށް ނުވަވަނަ ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަކީ ސުންނަތެކެވެ
އޭގެ ނުވަ ދުވަހާއި ދިހަ ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. މި
ޔަހޫދީންނާ ޚިލާފު ވުމަށް ޓަކައި ނުވަވަނަ
ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަށް (ރިވާކުރެއްވީ އިބްނު ޢައްބާސް ރ)
އެވެ. މިގޮތަށް ރޯދަ ހިފުމުގެ ފަޟީލަތްތަކެވެ. އަދި މިމަހު
ބޭނުންކުރަންޖެހޭ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތްތަކެވެ. އެއީ
އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމުގައި ޙަރާމް ކަންތައްތަކުން ދުރުވުން

ދޭހުގައި މަދުވެރިވާގޮތް ފިޔަވަޅުއެޅުމެވެ. ރަސޫލާ
ﷺ ގެ ސުންނަތް ގެ ހިތްވަރު ދޭ ދުވަހު ބާރަށް ފާހަގަކުރާ
އެ ދުވަހުގެ ބާރަށް ފާހަގަކުރުމެވެ. އަދި
އަހަރުގެ ދުވަސް ތަކުގައި އަހަރު ބެހުމެވެ. ރަސޫލާ
ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ ދުވަސް ވަރަށް ފާހަގަކުރުމެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ގެ
ފުރަތަމަ ނަމާދު ސުންނަތް ކުރުމަށް ރަސޫލާ ﷺ އެ ދުވަހު ރޯދަ
ހިފުމަށް ބާރުއަޅުއްވައި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތުގައި ވާގޮތުން
ﷺ ގެ ދީނީ ސަބަބުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. ފިޔަވަޅުތަކެވެ
ދީނީ ކަންކަމުގައި ސަބަބަކީ. ފިޔަވަޅު ކުރުމެވެ.
ބޭނުންވާ ފަދަ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ތަކެވެ ދުވަސް
ދިޔުމުގެ މަގުގައި ފިޔަވަޅު ތަކެވެ އާދަޔާ ޚިލާފު ފުރުޞަތު
ދިނުމުގައި ދީނީ ކަންކަމަށް ސަމާލުކަމެއް ދިނުމާއި ރަސޫލާ ﷺ ގެ
ސުންނަތް އެ ދުވަހު ރޯދަހިފުމެވެ ދުވަހުގެ އަހަރު ފިޔަވަޅު
ނުކުމެވެ. (ނިމުނީ)